

שיעור ה: קיום שטר ממון לעומת גט - תוספות

דף ב ע"א

תוכן:

- א. שאלה על בחירת החלק במשנה ממנו הוכיחו תוספות שאין 'טענינן' בגט
- ב. ביאור תקנת קיום שטרות לשיטת תוספות
- ג. כיצד שייך לעשות 'טענינן' לבעל - הגדרת הבעל כבע"ד על הגירושין
- ד. "לא שבקת חיי" - סיבה או סימן
- ה. ביאור ספק תוספות אם לומר 'טענינן מזויף' בכמה דרכים
- ו. תוספות הרא"ש - שני מיני 'טענינן'
- ז. מדוע אין בעיות בעשיית 'טענינן פרוע'
- ח. 'טענינן' על טענה שנאמנתה מכח מיגו

מקורות לשיעור:

תוספות ד"ה "ואם יש" ובמהר"ם שיף, מהר"ם ומהרש"ל על תחילת דבריהם
דף ג ע"א רש"י ד"ה "נעשה כמי שנחקרה"
תוספות בב"מ דף יג ע"ב ד"ה "הא"
תוספות בכתובות דף צב ע"ב ד"ה "דינא"
תוספות הרא"ש כאן ד"ה "אם יש עליו"
'מלחמות' לב"ב דף לז מדפי הר"ף בעניין שטר כיס היוצא על היתומים, הקטע
הראשון
חידושי הגרי"ז על הרמב"ם תחילת הלכות גירושין
כתובות דף יט ע"א תוספות ד"ה "מודה"
תוספות ב"ב דף ע ד"ה "מאן דאמר" ובבעה"מ שם
'קובץ-שיעורים' חלק ב סימן ג אותיות ד-ה
'נתיבות- המשפט' סימן קמו ס"ק כא

א. הוכחת תוספות שלא עושים 'טענינן' מול גט אשה

תוספות בד"ה "ואם יש" הוכיחו שקיים הבדל בין גט אשה, שלגביו אשה המוציאה את גיטה יכולה להינשא בו אף ללא קיום, לבין שטרי ממון שאיתם אין יכול המלווה להוציא ממון מהלווה ללא קיום. הוכחת תוספות היא מהסיפא של המשנה: "ואם יש עליו עוררים יתקיים בחותמיו", ממנה עולה שכל עוד הבעל לא עירער, יכולה היא להינשא עפ"י הגט ולא טענינן כנגדו מזויף, שלא כבשטר הלוואה שטוענים מולו מזויף כאשר יוצא שלא בפני הלווה או מיתומים או מלקוחות, דאם לא כן 'לא שבקת חיי לכל בריה'.

תוספות נדרשים לסיבת ההבדל בין השטרות, מדוע בגט אשה לא נעשה 'טענינן' כבשטר ממון.

יש לעיין, מדוע תוספות התעוררו להבדל זה רק בסיפא דסיפא ב"ואם יש עליו עוררים", הלא כבר ברישא דסיפא כשהמשנה אומרת שהמביא גט בא"י אינו צריך לומר "בפני נכתב ובפני נחתם", רואים שיכולה היא להינשא בגט ללא קיום ולא טוענים מולו מזויף, שהרי אף אם בא"י אין את תקנת "בפני נכתב ובפני נחתם", אולם מדוע שלא יצטרכו קיום כנגד ה'טענינן'? אלא, מכאן רואים ששונה הוא גט משאר שטרות ואין בו את דין 'טענינן' לקיום שטרות.

כדי לענות על שאלה זו ניגש לברר את הנקודה המרכזית שבדברי תוספות.

ב. ביאור תקנת קיום שטרות לשיטת תוספות

לשיטת תוספות יש צורך דווקא ב'טענינן'

תוספות דנו אם עושים 'טענינן' מול שטר ממון לא מקום ומה טוענים ב'טענינן', ויל"ע מדוע בכלל יש צורך בטענה מול השטר כדי להצריך קיום לשטר?

לשם כך יש להגדיר את תקנת קיום שטרות ומה הוסיפה על דין תורה.

מדאורייתא

כאשר המלווה בא לגבות מהלווה בשטר הלוואה לא מקום והלווה טוען מולו שהשטר מזויף, הרי שמדאורייתא, לדעת רוב הראשונים, אין הלווה נאמן (עייין לקמן בשיעור ח

בשיטת רבינו אביגדור החולק) שהרי ישנה הלכה בהלכות שטרות, שהגמרא בדף ג ע"א מביאה בשם ר"ל: "עדים החתומים על השטר נעשו כמי שנחקרה עדותן בבי"ד".

רש"י שם מבאר "דלא חציף איניש לזיופי" ויל"ע מדוע רש"י כותב אומדנא, בזמן שר"ל אמר הלכה של "כמי שנחקרה"?

אלא בפשטות, רש"י התקשה שהרי אמנם יש הלכה בשטר שאומרת "כמי שנחקרה", אולם מנין לנו שהנייר שלפנינו הינו באמת שטר עם עדים חתומים, אולי הוא נייר עם חתימות מזויפות? אמנם אם אכן הנייר הינו שטר אז יש על 'שטר' "כמי שנחקרה", אך אולי אין עדים חתומים בכלל?

קשה לפרש שגם זה מהלכות השטר, לא להסתפק אם זה שטר, וללמוד שב"כמי שנחקרה" כלול לא להסתפק שמא מזויף הוא, זה קשה מסברא, איך "כמי שנחקרה" עוזר לחשב מזויף, הרי אם השטר מזויף אין כלל "כמי שנחקרה" כי אינו שטר.

לכן כתב רש"י שיש **אומדנא** שמלמדת אותנו שהנייר שלפנינו הינו באמת 'שטר' חתום, שהרי אנשים אינם מזייפים. ממילא כעת, אם מסתמא שטר לפנינו מכוח האומדנא, הרי שיש הלכה בשטרות, ששטר שנראה כשטר (וזה כאמור מכוח האומדנא) נחשב לעדות שנחקרה, וכעת אף אם יגיע יותר מסתם חשש וגם הלווה יטען במפורש שהשטר מזויף, טענתו איננה מתקבלת מן התורה, וניתן לגבות בשטר זה (הרחבנו בביאור העניין בשיעור ח).

רק לאחר שמכוח החזקה שכתב רש"י הנייר נידון כשטר, הרי **שמדיני השטר** לומר "כמי שנחקרה". א"כ, ישנן שתי קומות: הראשונה היא חזקה, 'לא חציף איניש לזיופי', וזה מה שרש"י כתב בדף ג ודברי רש"י הינם **הקדמה** לדברי ר"ל **ולא תרגום** שלהם.

כל זה מדין תורה, אלא שתיקנו חכמים תקנה. מהו יסוד תקנת חז"ל להצריך קיום?

מדרבנן

מבואר בתוספות, כאמור, שכל הסיבה שבגללה שטר שאינו מקוים צריך קיום היא רק 'טענינן', היינו, רק כאשר הבע"ד טוען שהשטר מזויף, אנו חוששים לדבריו **ואז** נולד הצורך מדרבנן לקיים את השטר ולא שעצם זה שהשטר אינו מקוים מעלה אצלנו חשש שמא מזויף הוא.

לפי"ז, כאשר הלווה איננו טוען מזויף, כגון כשאינו בפנינו, האם גם אז מדרבנן צריך לקיים את השטר כדי שיוכל לגבות?

תוספות סברו שגם אז לא יוכל לגבות ללא קיום, כי **טענינן** עבור יתומים ולקוחות וא"כ כאילו יש לפנינו טענת מזויף.

ולכאורה, יש לשאול, מדוע שלא נצריך קיום אף ללא שיש 'טענינן', כיוון שלפנינו שטר ללא קיום ולמה לא נחשוש מדרבנן שמא הוא מזויף?

ע"כ מבואר בתוספות שאת ההלכה של 'כמי שנחקרה' שיש מדאורייתא לשטר, חז"ל לא **ביטלו**, עדים החתומים על השטר נעשו כמי שנחקרה עדותן וזו כעדות שכבר התקבלה בב"ד, ועל עדות כזו **אף מדרבנן** איננו מעמידים ספיקות וחששות, אלא שחכמים חששו **רק כאשר יש טענת מזויף נגדו שהיא המעוררת חשש**, אך ללא טענה לא, לכן תוספות היו חייבים להגיע לדין 'טענינן', כי 'טענינן' יש דין של טענה (הרא"ש בר"פ שני מכתובות אף סובר שיש לזה דין טענת ברי, עיין לקמן) אך ללא זה לא היה צורך בקיום.

מה שעולה מדיוק דברי תוספות כאן, כתבו תוספות במפורש, בדבריהם בכתובות דף צב ע"ב בד"ה "דינא": "...תקינו רבנן קיום **כנגד טענת** שטר מזויף...".

לפי"ז תובן הערתנו בסעיף הקודם

א"כ, תוספות מוצאים את ההבדל שבין גט לבין שטרי ממון, בעניין ה'טענינן' - מול שאר שטרות טוענים ומול גט לא, א"כ כדי לומר בגט 'טענינן' יש ראשית לדעת שהבעל עצמו אכן נאמן לטוען נגד הגט ולעכבה מלהינשא בגט שטוען עליו, שהרי אם הוא בטענתו אינו נאמן לעורר חששות וודאי שלא יועיל לטוען עבורו. א"כ, ברישא דסיפא של המשנה לא ראינו שהבעל ע"י טענתו שהגט מזויף יכול לעכבה מלהינשא בגט זה, והו"א שהיא יכולה להינשא בגט זה אף כשהבעל טוען נגדו, יתכן מטעם שאין הבעל בע"ד על הגירושין, עיין לקמן בזה, אולם בסיפא התחדש שהוא יכול לעכבה מלהינשא, בטענתו, עד שיתקיים הגט, לכן קבעו תוספות את דבריהם שם ושאלו, דאם ראינו שטענתו מועילה כמו שמועילה בשטרי ממון, מדוע לא נעשה בעצמנו 'טענינן'. באמת אם תוספות היו לומדים שאף ללא טענה יש צורך בד"כ לקיים את השטר, כי יש עליו חשש כל עוד לא קיום, היו יכולים לשאול כבר מהרישא דסיפא, למה גט אשה שונה.

ג. האם שייך לעשות 'טענינן' לבעל

האם הבעל נחשב ל'בעל-דין' על הגירושין

התקשו תוספות מדוע בגט אשה לא ינהג אותו דין 'טענינן', שנוהג בשאר שטרות. והנה 'טענינן' הינו רק ל'בעל-דין', ויל"ע האם הבעל נחשב בכלל 'בעל-דין' לעניין הגירושין, ע"כ הבינו תוספות שהבעל נחשב ל'בעל-דין', כי הדבר נוגע לאיסור **אשתו**. אם אכן תוספות מחשיבים את הבעל ל'בעל-דין' על הגירושין, מובן בזה ג"כ, מדוע, הבעל יכול לערער ולומר על גט שהוא מזויף, לשיטתם נאמנותו היא מדין טענת 'בעל-דין', אנו סומכים על טענתו לעניין השטר. ובכלל כפי מה שראינו, הכל מתחיל מכך שתוספות ראו במשנה שהבעל יכול לערער ולטעון כנגד הגט ולמדו שהסיבה היא כי הוא 'בעל-דין' ומזה הסיקו ששייך לגביו דין 'טענינן'.

חידוש הגרי"ז ותמיהות עליו

הנה הגרי"ז בספרו בהלכות גירושין מחדש שיכולת הבעל לערער ולומר שהגט מזויף, איננה מפני שהוא 'בעל-דין' על הגירושין, ויכול לטעון כבע"ד, אלא מפני שהוא **בעל השטר'** על שטר הגירושין, ולכן **נאמן**, ומוכיח הגרי"ז שלבעל השטר ישנה נאמנות מיוחדת על השטר שלא נובעת מכוח היותו בע"ד, מכך שלמ"ד "מודה בשטר שכתבו אינו צריך לקיימו" אף גובה המלווה מנכסים משועבדים, ויל"ע כיצד יכול המלווה לגבות מהלקוחות, הרי נאמנות הלווה בהודאתו אם היא מדין "הודאת בע"ד" איננה יכולה לחייב אדם אחר מלבדו, אע"כ הרי זה בגלל שהלווה הוא 'בעל השטר' ויש לו נאמנות של בעל השטר וכאילו קיימו אותו שני עדים, שגובים בו מלקוחות.

ק"ק לפי דבריו למה נקטה המשנה לשון "אם יש עליו עוררין..." והגמרא מפרשת בערעור הבעל, משמע שהבעל יוצר רק ערעור וחשש ולא וודאות של נאמנות, אולם יש לדחות דיוק זה שהרי הגמרא רצתה גם לפרש "ערער תרי" ולא הפריע לה שלשון "ערער" משמע רק חשש ואילו לתרי יש נאמנות.

עו"ק, מדוע נוקטת הגמרא בדף ט בלשון "אין ערער פחות משניים" ולא "אין דבר שבערוה פחות משניים", אם בנאמנות עסקינן.

אולם, גם אם נקבל את הבנת הגרי"ז לגבי ערעור הבעל, שנאמן כ'בעל השטר' לפוסלו

ולא רק לערער, אולם תוספת חידושו שנאמנותו של בעל השטר איננה רק נאמנות לפסול את השטר, אלא גם לקיימו כשני עדים בתורת וודאי, יש בה הרבה מן החידוש.

לכאורה היה ניתן לומר ולפקפק בראייתו, דכאשר הלווה מודה בשטר לא תיקנו חכמים קיום ונשארנו עם ההלכה מדאורייתא ששטר אינו צריך קיום, לא כגרי"ז שהבין שההודאה היא הקיום אלא ההודאה גורמת **שלא צריך קיום**, ובייחוד לפי מה שראינו לעיל בתוספות שללא שיש טענה מול השטר, השטר ל"צ קיום, כך שאי"צ להגיע לגדר "הודאה" אלא די בכך שלא עירער, וכך לכאורה מורה הלשון "מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו" ולא "מודה בשטר שכתבו **הרי זה קיימו**", וא"כ אין מוציאים ממון מלקוחות מכוח הודאת בע"ד אלא מכוח השטר עצמו.

אולם עיין ברמב"ן והרשב"א לב"מ דף עב שאכן הקשו שאלה זו, כיצד הודאת בע"ד תועיל לחייב אחריני ותירצו שבאמת לא יוכל המלווה לגבות בשטר זה מהלקוחות שלקחו לפני הודאת הלווה, כי הודאתו באמת לא מחייבת אותם ויוכל לגבות רק מהלקוחות שלקחו אחרי הודאתו, שלגביהם נאמן הלווה, מיגו שהיה משעבד נכסיו מכאן ולהבא - רואים מהני ראשונים שלא למדו כאופן בו ניסינו לתרץ, אולם רואים גם שלא למדו כסוד הגרי"ז.

מתוספות נראה שלא כגרי"ז

והנה גם מתוספות שלנו מוכח שלא כגרי"ז, שהרי בעיקרון סברו ששייך לעשות 'טענינן' לבעל בגט אשה, והנה אם כל טענת הבעל מועילה לא בתור בע"ד אלא בתור בעל השטר, הרי שעניין בעל השטר הוא גדר **נאמנות** מיוחדת ולא **טענה**, ואילו 'טענינן' יכול ליצור רק טענה שטוענים במקומו, אולם אינו יכול ליצור נאמנות של בעל השטר, דטענה של בע"ד היא רק חשש, אך נאמנות בעל השטר היא דין וודאי, כמו שמוכיח הגרי"ז שם ולכן היא קיימת רק כשאומר בעצמו, ובאמת הגרי"ז עצמו כותב שלא שייך 'טענינן' על נאמנות בעל השטר ושדבריו הם רק בביאור דעת הר"ן שחולק על תוספות (עיין בשיעור הבא שהארכנו לדון בדבריו אלו).

א"כ, ע"כ לפי תוספות יכולת הבעל לערער היא מדין טענה של בע"ד והבעל נקרא 'בע"ד' לגבי הגירושין.

ד. "לא שבקת חיי לכל בריה" - סיבה או סימן

תוספות אומרים שבממון טענינן מזויף "דאם לא כן לא שבקת חיי לכל בריה". והנה בפשטות כוונתם לומר ש"לא שבקת חיי לכל בריה" הוא הטעם למה לעשות 'טענינן', אולם דבר זה קשה מכמה טעמים:

1. אם כך, הרי שלא מובן כלל מדוע היו צריכים להמציא סיבה של 'משום עיגונא אקילו' לבאר למה בגט לא נעשה 'טענינן' (כשבגמרא זה מובא בהקשר אחר) שהרי אם 'לא שבקת' הוא הטעם והסיבה לעשות 'טענינן', הרי שבמקום שלא שייך 'לא שבקת' לא נעשה 'טענינן', ובגט אין 'לא שבקת' כמו שתוספות הרא"ש כאן כותב שהבעל אינו חשוד לקלקלה בידי שמים וגם היא לא תזייף לקלקל את עצמה.

ולכאורה אף יש להביא ראיה מיניה וביה מתוספות, לכך שלא שייך בגט טעם זה של 'לא שבקת חיי', דאם היה שייך לא היו תוספות אומרים שמשום עיגונא אקילו, שהרי אם אכן יש לחשוש שהגט מזויף לא שייך בזה 'עיגונא', שהרי מסתמא זה מזויף, וא"כ קשה למה תוספות היו צריכים לומר שיש קולא מיוחדת בגט משום עיגונא, תיפו"ל שכדי לומר 'טענינן' צריך לטעם של 'לא שבקת' והוא לא קיים בגט.

המהר"ם שיי"ף כאן על תחילת תוספות כותב: "אף דבממון כתבו דטענינן משום דאל"כ לא שבקת וכו' א"כ בגט דלא שייך לא שבקת למה נטעון, דהא צ"ל בסמוך דכתבו אבל יש להוכיח כו' משטר מכר ומתנה דש"מ דכיון דלפעמים הוכרח לטעון לא פלוג וטענינן אף בשטר הלוואה וכה"ג, א"כ לא היינו מוציאים גט מכלל אם לא משום עיגונא הקילו".

תירץ המהר"ם שיף שאה"נ עיקר הטעם שבגט לא אומרים 'טענינן' הוא בגלל שבאמת אין סיבה לומר בו 'טענינן' כי אין לגביו 'לא שבקת חיי', אולם אלולא טעם זה של 'משום עיגונא', היינו אומרים בגט 'טענינן' בגלל 'לא-פלוג'.

א"כ, המהר"ם שיף אכן למד בהם ש'לא שבקת חיי' זה הטעם והסיבה ל'טענינן', ועיין בדבריו שציטטנו שהוסיף מילה אחת על תוספות והיא: "משום", מילה זו איננה כתובה לפנינו בתוספות, היינו שזה הטעם לומר 'טענינן', אולם אם נבין כך הרי שעוד דברים קשים כפי שנפרט.

המהר"ם שיף הוכיח שתוספות סברו לומר 'לא פלוג' לעניין עשיית 'טענינן', דאם לא כן מה הוכיחו משטר מכר ומתנה לשטר הלוואה, דזה שעושים 'טענינן' מזויף על שטר מכר

ומתנה ששם אין אפשרות אחרת, שהרי לא שייך לעשות 'טענינן' על פרוע, אינו יכול ללמד על שטר הלוואה שם שייך לעשות 'טענינן' על פרוע.

הוכחתו קשה, שהרי הוא יביא לקמן שטעם תוספות שלא לומר 'טענינן מזויף', הוא כדברי תוספות בכתובות צב שלא עושים טענינן מול שטר וא"כ לפי"ז לכאורה אין מקום לחלק בין שטר מכר ומתנה לשטר הלוואה כפי שנבאר לקמן, ולפי"ז תמוה איפה ראה שהשתמשו תוספות ב'לא פלוג'?

2. מיד לאחר שתוספות כתבו שאומרים 'טענינן' בשטר ממון דאל"כ לא שבקת חיי לכל בריה, סייגו זאת וכתבו: "ומיהו מזה אין להוכיח", ולא מובן על איזו הוכחה מדברים, הרי לא הזכירו בדבריהם הוכחה אלא רק טעם!

3. לפי הבנת המהר"ם שיף יל"ע מהו כל הנידון אצלנו בתוספות האם לומר 'טענינן' מזויף בשטרות ממון או לא, למה שנאמר 'טענינן' מזויף שהיא טענה לא שכיחא, כדברי תוספות בב"מ שנדון לקמן, אם כל הטעם ל'טענינן' הוא 'לא שבקת חיי', הרי אז בטענה לא שכיחא כל טעם 'טענינן' לא שייך? לעומ"ז לפי סברת תוספות בכתובות צב, שנדון בה לקמן, שהחיסרון לומר טענינן מזויף אינו בטענה אלא מצד המחייב של קיום, שטענינן לא יצור חיוב קיום, מה יעזור אם נאמר 'לא שבקת', הרי, בפשטות, לא אמרנו שלא טוענים אלא שלא יועיל ה'טענינן' וא"כ איך 'לא שבקת' יכול להוות טעם וסיבה?

4. בתוספות הרא"ש רק לאחר שסיים לדון בענייני 'טענינן' והסיק שלא אומרים, רק אז שאל מה עם 'לא שבקת חיי', נראה ממנו שזה לא הטעם.

כל זה מורה שכוונתם היא שלא שבקת חיי לכל בריה' איננו טעם וסיבה לעשות 'טענינן', אלא הינו ראיה והוכחה לכך שאכן עושים 'טענינן מזויף', אף שיש מקום וסיבה שלא לטעון מזויף כמו שנברר בהמשך, אך סיבה וטעם לטענינן ל"צ לומר, דטענינן יש בכה"ת ולא רק בשטרות, לכן תוספות שבו וכתבו "ומיהו מזה אין להוכיח", כי ניתן לעשות 'טענינן' על טענת פרוע ושם אין את אותם הבעיות שיש ב'טענינן מזויף'.

א"כ לא קשה שאלת מהר"ם שיף הנ"ל, כי סברת 'לא שבקת' היא רק הוכחה ולא טעם,

ממילא אף שאיננה קיימת בגט אשה מ"מ אחרי שיש הוכחה משטרי ממון שם היא קיימת, שגם על טענת מזויף אומרים 'טענינן', למרות כל הסברות שאומרות שלא לטעון מזויף (כפי שמיד נברר) הרי שמכאן ראייה **שבכל מקום** אומרים 'טענינן' ואף בגט אשה ולכך הוצרכו תוספות לבאר שבגט אשה, בגלל סיבה מיוחדת של "משום עיגונא" לא עושים טענינן.

ה. ספק תוספות - האם 'טענינן' מזויף בשטר הלוואה

ביאורם עפ"י דבריהם בב"מ

תוספות דנים כאן אם אומרים 'טענינן' מזויף או לא - עסקנו בסעיף הקודם בשאלה למה כן לומר טענינן, והנה לא ביארו תוספות כלל למה לא לומר, ובאמת - למה?

מהרש"ל כאן ביארם עפ"י תוספות בב"מ דף יג ע"ב ד"ה "הא", ואף המהר"ם ביארם על פיו, שם אומרים תוספות שלא טוענים מזויף משום שזיוף הוא מילתא דלא שכיחא ודמי לטענת 'נאנסו' על פיקדון שלא טענינן להם כדאמר במסכת ב"ב דף ע ע"ב (ולא סברו תוספות לחלק בין טענת נאנסו בפיקדון שם עיקר המחייב שהוא ההפקדה ברי ורק הפירעון מוטל בספק, לבין הלוואה שם עיקר החיוב הרי הוא בספק).

אמנם דעת הרמב"ן שם בב"ב שטוענים ליתומים טענת נאנסו וכתב הש"ך בחו"מ סימן סט ס"ק כו שסבר הרמב"ן ודעימיה שטענינן אף מילתא דלא שכיחא (ידיעה זו חשובה להבנת הרמב"ן בסוגיין עיין בזה בע"ה בשיעור ו).

מדוע שלא לטעון טענה לא שכיחה?

נראה שמסתבר לומר שאף אם היה הלווה לפנינו לא היה טוען טענה זו, שאינה שכיחה - לפי"ז הרי זה חיסרון בהלכות 'טענינן' - טענת 'מזויף' אין עליה שם 'טענה' כזו שעליה עושים 'טענינן'.

צ"ע בסברא זו, שכן אם כוונת תוספות שהטענה לא שכיחה כי לא שכיח לזייף, כיצד אמרו שיש כאן בעיה של 'לא שבקת חיי לכל בריה', הרי לא שכיח לזייף?

צ"ל, שאמנם לא שכיח שאנשים יזייפו ורוב העולם אכן אינו מזייף, אולם די באותו קומץ זייפנים שיכולים לזייף הרבה שטרות, כדי ליטול את חיי רוב העולם. (זה מובן לגבי זיוף

בשטרות ממון, אך לגבי גט אשה, כמו שהערנו לעיל, זה שלא שכיח שאשה תזייף גט גורם לכך שלא יהיה 'לא שביק', דבגט לכל אשה יש בעל אחד ואין זה כממון שכל זייפן יכול להוציא ממון מהרבה אנשים).

ביאורם עפ"י דבריהם בכתובות

אולם המהר"ם שיף כאן הביא את דברי תוספות בכתובות דף צב ע"ב ד"ה "דינא" שאומרים: "וכן היורשים מספק אינן יכולים לטעון מזויף הוא על שטר שהוציאו על אביהן, אע"פ שאין בע"ח יכול לקיימו, ואל תתמה א"כ לא שבקת חיי לכל בריה, שהרי מן התורה אין צריך שום שטר קיום דעדים החתומים על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בבי"ד... הלכך כי תקינו רבנן קיום כנגד טענת מזויף ה"מ כי אמר לוה דקים ליה בגויה, אבל ביתמי ולקוחות כנגד טענת זיוף לא הצריכו חכמים עדי קיום הואיל ולא קים ליה בגויה אם הוא מזויף אם לאו".

היינו, לפי דרכם זו למרות שיש כאן טענינן אך הוא אינו מצריך קיום, וזה חיסרון במחייב לקיים, שלא כדרכם בב"מ שאין כלל 'טענינן', ועיין בדברי תוספות הרא"ש כאן שדקדקנו בהם לקמן בסגנון שונה.

ביאור סברתם בכתובות

הבנה א: 'טענינן' אינו יוצר טענת ברי

אפ"ל שכוונתם היא, שתקנת חכמים להצריך קיום הייתה רק נגד טענת ברי שהשטר מזויף, ואילו כאן אף שנעשה 'טענינן', אולם 'טענינן' לא עושה זאת לטענת ברי ולכן לא מצריך קיום. (עיין בתחילת השיעור הבא שבדעת תוספות שהביא הר"ן כאן נראה ש'טענינן' עושה ברי).

אמנם אצלנו בתוספות הרא"ש כותב לכאורה כטעם זה של תוספות: "ועוד כיון דקיום שטרות מדרבנן כדאמרינן בגמרא, מספיקא לא טענינן לשום אדם מזוייף" ואם הסברא היא כנ"ל ש'טענינן' לא עושה זאת לטענת ברי ולכן לא מצריך קיום, תצא סתירה בשיטת הרא"ש שכן בכתובות פרק שני סוף סימן א כתב הרא"ש שאלמנה שבאה להוציא כתובה מיתומים נחשב ה'טענינן' שעושים לירשים כטענת ברי, והאמת שבדעת תוספות אמנם מצינו ש'טענינן' אינו עושה זאת לטענת ברי בב"ב דף לג ע"א בד"ה "מיגו" וא"כ נוכל

לבאר כך בדעתם, אולם הרא"ש בכתובות כאמור חלק ואף שם בב"ב חלק עליהם ונראה שזה לשיטתו.

אולם ניתן להסביר בדבריו שם בכתובות ש'טענינן' אינו לגמרי כברי אלא רק לעניין מסוים שם שלא חשיב כשמא לעניין ברי ושמא (ומחלוקתו עם תוספות בב"ב תתבאר בדבר אחר ואכמ"ל).

אולם בר מן דין, לקמן בע"ה נדקדק בדברי תוספות הרא"ש שאלנו שאין כוונתו לדברי תוספות בכתובות.

הבנה ב: לא מועיל 'טענינן' מול שטר

עוד אפ"ל בדבריהם, שסברתם היא שמה שטענת מזויף כנגד שטר מצריכה קיום, אין זה דין בהלכות טענות שבעינין לשם 'טענה' כדי ליצור עירעור, אלא **מציאות החשש שנוצרה ע"י שטוען מזויף היא המערערת**, לכן לא שייך ש'טענינן' יצריך קיום, כי אין די בזכות טענה לטעון מזויף, אלא צריך מציאות שמעוררת חשש, וא"כ אף אם נעשה 'טענינן', החשש שבד"כ טענה ממשית יוצרת כאן לא יוצר, כי בפועל אין מי שעומד וזועק חמס נגד השטר, שזעקתו והתנהגותו הכואבת תעורר אותנו באמת לחשוש, תהיה לנו רק את הטענה ללא האפקט שלה.

והנה בכתובות דף יט ע"א תוספות ד"ה "מודה" הקשו על המ"ד 'מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו', למה לא יהיה נאמן לטעון פרוע במיגו שהיה טוען מזויף ותירצו שירא לומר מזויף ובשם רש"י תירצו דד"ת א"צ קיום דעדים החתומים וכו' ורבנן הצריכו קיום רק בטענת מזויף וכאן אינו טוען מזויף, וצ"ב מה תירצו בזה, הרי זו גופא הייתה שאלתם דאף שאינו טוען מזויף אלא פרוע, אבל למה לא נאמין לו במיגו דמזויף?

נראה לבאר שזו כוונתם, רק אם בפועל נוצר חשש יש צורך לקיים את השטר והחשש נוצר כאשר בפועל טוען וזועק 'מזויף' ולכן מיגו לא יעזור ליצור את מציאות החשש שיוצרת טענת מזויף, דלא עצם טענת מזויף מצריכה קיום אלא האפקט שלה עלינו ואותו לא ניתן לקבל במיגו. (בתחילה חשבתי שיתכן שזו הכוונה של הקוב"ש בחלק ב בהסבירו את תירוץ תוספות שטענת זיוף זו טענה מיוחדת, שרק אם טוען אותה מצריכים קיום ולא כשיש עליה מיגו ושמא כוונתו לדברינו שעניינה לא הטענה לעצמה אלא המצב

המציאותי שיוצרת, אך באמת נראה בדבריו כוונה אחרת, שזו סברא בכוח הטענה שכל עוד אינו טוען אותה אין לו את כוח הטענה של מזויף וצ"ע).

דיוק בתוספות אצלנו כדרכם בכתובות

הנה תוספות אצלנו באים להוכיח שטוענים מזויף בשטר הלוואה משטר מתנה ומכר שבו לא שייך לטעון פרוע וא"כ ע"כ טוענים כלפיו מזויף, ולכאורה לפי דרכם בב"מ שיש חיסרון בטענת מזויף לעשות עליה 'טענינן', הרי שראייתם איננה מובנת, כי יתכן שרק בשטר מכר ומתנה שם לא ניתן לעשות 'טענינן' על טענת פרוע, דווקא שם יעשו 'טענינן' על טענת מזויף, אולם בשטר מלווה שניתן לעשות 'טענינן' על טענת פרוע, מניין שנעשה 'טענינן' על טענת מזויף שהרי לדרכם בב"מ יש בעיה בטענת מזויף, אולם לדרכם בכתובות מובנת ראייתם שהרי אם זה חיסרון במחייב של קיום, שאין בכוח טענינן להצריכו, ולא משנה מה טענינן, הרי שאם ראינו כבר שבמקום אחד בגלל 'טענינן' חכמים הצריכו קיום, בשטר מכר ומתנה, אף שאין טענינן טענת ברי או ההסבר האחר שכתבנו, ממילא אין דין אחר של קיום בשטר מלווה שאין בשטר מכר ומתנה וא"כ מול כל השטרות מהני 'טענינן' להצריך קיום, ויהיה מוכח מזה שתוספות אצלנו למדו כשיטתם בכתובות.

ובזה יש להתפלא על המהר"ם שיף שרואה בעיה ללמוד משטר מכר ומתנה על שטר הלוואה ומזה הוכיח שתוספות עושים 'לא-פלוג', כאשר הוא עצמו למד את דבריהם עפ"י תוספות בכתובות צב והרי כמו שביררנו לשיטתם בכתובות מובנת מאד ראייתם.

עכ"פ אם כן נלמד בתוספות שעושים 'לא-פלוג' כדברי מהר"ם שיף, הרי שדבריהם כאן יובנו אף לפי תוספות בב"מ, שמכיוון ובשטר מכר ומתנה אומרים 'טענינן' על טענת מזויף הרי שכבר ל"פ ועשו זאת גם על שטר מלווה, למרות ששם היינו יכולים להסתדר ללא זה.

1. תוספות הרא"ש - שני מיני 'טענינן'

תוספות הרא"ש כאן בד"ה "אם יש" כותב: "...ומתוך זה (משנתנו בגט אשה) היה נראה לדקדק דנפרעין מן האדם שלא בפניו אע"פ שלא נתקיים השטר, דלא טענינן ליה מזויף

הוא כל זמן דליתיה קמן דטעין, וכן מן היתומים או מן הלקוחות גובה בלא קיום, דדוקא לזה שיודע ומכיר אם הוא מזויף יכול לטעון אבל לקוחות ויתומים לא...".

א"כ, נימוקו שלא לעשות 'טענינן' ליתומים ולקוחות הוא שדוקא לווה שיודע יכול לטעון ולא לקוחות. היסוד בדבריו הוא שמי שיודע לטעון יכול לטעון וממילא ניתן לטעון עבורו, אולם לקוחות ויתומים שאינם יודעים לטעון לא טוענים עבורם. א"כ טענת מזויף לגביהם איננה טענה כי אינם יודעים עליה, ו'טענינן' שייך רק במי שבאופן עקרוני יכול לטעון אלא אינו יכול לדבר כאילם.

והנה מיד אח"כ ממשיך ואומר תוספות הרא"ש: "אע"ג דדילמא אי הוה אבוהון קיים הוה טעין מזויף הוא, וכי האי גוונא אשכחן בפרק המוכר את הבית גבי שטר כיס היוצא על היתומים... ונאנסו נמי לא טענינן להו אע"ג דאי הוה אבוהון קיים היה יכול לטעון, משום דנאנסו לא שכיח ומילתא דלא שכיח לא טענינן להו ליתומים, ה"ה טענת זיוף לא שכיח, ועוד כיון דקיום שטרות מדרבנן כדאמרין בגמרא, מספיקא לא טענינן לשום אדם מזויף".

כאן הביא הרא"ש את שני הטעמים שראינו לעיל בשני התוספותים (עיינין לקמן שהטעם השני ברא"ש מעט שונה מהטעם שבתוספות) וקשה, לשם מה היה צריך הרא"ש לומר נימוקים אלו, הרי כבר בתחילת דבריו אמר יסוד לבאר מדוע לא עושים ליתומים 'טענינן'?

עו"ק דיש סתירה בין תחילת דבריו לפיהן אין מקום לעשות 'טענינן' למי שאינו יודע, בכל הטענות כולם ולא דוקא בטענת מזויף, לבין שני הטעמים האחרונים שכתב ששייכים רק לגבי טענת מזויף כפי שהזכיר בדבריו.

אלא, ע"כ הרא"ש מתייחס לשני עניינים ב'טענינן' ולא שתירץ שני תירוצים שונים לאותו עניין:

עניין אחד הוא 'טענינן' ששייך באדם שיודע את העובדות אלא שלא יכול לדבר, והוא מדין "פתח פיך לאילם", דין 'טענינן' אומר לפתוח לו את הפה, לשים בפיו מילים כאילו היה טוען, על זה אמר הרא"ש שממילא מי שאינו יודע לטעון, ה'טענינן' לא ייצור אצלו טענה.

ועניין שני הוא שאף שכאמור א"א ש'טענינן' ייצור טענה ליתומים ולקוחות כיוון שאינם בני טענה שהרי אינם יודעים, מ"מ אביהם הרי כן ידע את העובדות והיה יכול לטעון טענת מזויף וא"כ נעשה 'טענינן' כזה שעניינו כאילו אביהם היה טוען ואנו **מעבירים** להם את טענת האב ולא יוצרים **אצלם** טענה, וע"ז אומר הרא"ש כדברי תוספות בב"מ שעל "מילתא דלא שכיחא" איננו אומרים שאולי אביהם היה טוען.

ממשיך תוספות הרא"ש ואומר סברא שדומה לדברי תוספות בכתובות והיא: "ועוד כיוון דקיום שטרות מדרבנן כדאמרין בגמרא, מספיקא לא **טענינן** לשום אדם מזויף".

מה הביאור בדבריו? מדוע כיוון שקיום שטרות מדרבנן לא עושים 'טענינן'?

נראה בכוונתו שמכיוון שמדאורייתא אין צריך קיום וא"א מדאורייתא לטעון נגד שטר, אלא רבנן באו ואמרו שאם טוען מולו, המלווה צריך לקיים, נמצא שרק הטענה היא זו שמחדשת את חובת הקיום, ולטעון טענה **כדי לחדש** חובת קיום כאשר אין סיבה לקיום מלבד הטענה, איננו אומרים 'טענינן' כזה. והנה לעיל דביארנו את טעם התוספות בכתובות ביארנו בהם שבעצם בעיקרון כן עושים 'טענינן' אלא שאותו ה'טענינן' אין בכוחו לחייב קיום וכך הורה לשונם שם, אולם לשון תוספות הרא"ש כאן היא "מספיקא לא טענינן".

נמצא שכאשר עושים 'טענינן' יש לפנינו שני שלבים ב'טענינן':

שלב א: ללוקח עצמו אין טענה מצ"ע שהרי אינו יודע כלום, אולם מכיוון שבא מכוח זה של מי שיודע לטעון, הרי ש"מה מכר ראשון לשני וכו'" - בשלב זה נותנים לו את כוח הטענה למרות שכלל אינו בעניין.

שלב ב: גם אחרי שאנו רואים את הלוקח במקום הלווה, אולם גם הלווה עצמו היה זוכה בדין רק אם היה טוען בפועל, והלוקח הרי אינו טוען, כאן יש צורך בטענינן כ"פתח פיד לאילם" - שלב זה מחשיבו כטוען את הטענה בפועל.

ז. מדוע אין בעיה בעשיית 'טענינן פרוע'

מנינו לעיל שלוש בעיות בעשיית 'טענינן מזויף' ויש לראות אם שלושתם לא מתקיימות ב'טענינן פרוע':

כשהפטר שכיח ודבר צדדי אינו שכיח

לפי טעם תוספות בב"מ שטענת מזויף איננה שכיחה - שכיח לפרוע, שהרי שטר עומד לפירעון. אמנם לכאורה יל"ע, דאף אם אכן שכיח לפרוע, אולם הרי לא שכיח להשאיר את השטר ביד המלווה לאחר הפירעון, וא"כ יוצא שהסיפור שמספר הלווה, שהוא פרע והשאיר את השטר ביד המלווה אינו שכיח. אלא צ"ל, שדי בכך שעצם הדבר הפוטר אותו שכיח אף שלא שכיח הסיפור מצד אחר, שישאיר את השטר פרוע אצל המלווה. היינו, טענת 'פרוע' יש עליה שם טענה שכיחה אלא שיש עליה שאלה מצד אחר, משא"כ טענת 'מזויף' חסר בעצם הטענה כי זיוף לא שכיח.

ויש להוסיף בזה, תוספות הביאו כדוגמא לטענה לא שכיחא שלא טוענים אותה, את טענת 'נאנסו' בב"ב דף ע, ועיין שם בתוספות ד"ה "מ"ד" שכתבו שאין זה שכיח כי לאונס יש קול, אולם 'בעל-המאור' שם כתב שאין 'נאנסו' שכיח כי פקדון הוא בחזקת שמור היטב, והיה מקום לומר שבעה"מ מיאן בהסבר תוספות כי חיפש שה'לא שכיח' יהיה בטענה עצמה, שהאונס יהיה לא שכיח, אולם אם העניין עצמו שכיח, שכיח שייאנס אלא שמסיבה צדדית הסיפור שמספר לא שכיח והוא שלא שמעו על האונס, כן טוענים, וא"כ יוצא שלתוספות אף אם העניין עצמו שכיח ורק מסיבה צדדית אינו שכיח בכ"ז לא טוענים, וקשה א"כ למה טוענים פרוע? ושמה יש לחלק בין המקרים.

חזקת השטר אינה מורה שלא היה פירעון

לפי תוספות בכתובות שאין כוח ב'טענינן' לעמוד מול חזקת השטר - הרי ש'כמי שנחקרה' שאומר שהשטר אינו מזויף, נוגע רק לטענת מזויף, אך לא אומר שהחוב לא נפרע, שהרי מה שאמרינן שלא נפרע זה רק מכוח "שטרך בידי מאי בעי" שזו בפשטות ראייה חיצונית לשטר, ואף לפי הגר"ח שהוכיח מהרמב"ם ריש פי"א מלוה ולווה שיש דין בשטר שכאשר המלווה מוציאו לא יכול הלווה לטעון פרוע ולכן לא נאמן הלווה ולפיו זה מדיני השטר, אולם זה עדיין משהו חיצוני, אם נבאר את הגדר לפיו שכשעשו את עסק ההלוואה כאילו סיכמו, כמו "אל תפרעני אלא בעדים", שכל עוד השטר ביד המלווה הוא יכול לגבות, לכן לא חזקת השטר אומרת שלא נפרע, אלא הסיכום ביניהם שאינו יכול לגבות כאילו לא נפרע וודאי שאין הסיכום מונע ממנו לטעון טענות.

כמו"כ, לפי סברת תוספות הרא"ש השנייה - כנ"ל, כיוון שלא טוען נגד השטר ניתן לעשות 'טענינן'.

אולם, אף שכאמור 'טענינן' על טענת פרוע נקי מכל אותם בעיות שהעלו הראשונים ב'טענינן' על טענת 'מזויף', אולם צצה לה בעיה חדשה, שבה נדון כעת.

ח. 'טענינן' על טענה שנאמנותה מכוח מיגו

הטענה שתוספות מציע לעשות עליה 'טענינן' היא טענת פרוע, טענה שהלווה עצמו היה נאמן עליה רק מכוח מיגו ויש לדון כיצד שייך לעשות עליה דין 'טענינן'.

הבעיה - הטענה המועברת חסרת מיגו

'קובץ-שיעורים' בחלק ב סימן ג אות ה מעלה בעיה וז"ל: "אבל אם נאמר דטעם מיגו הוא משום אנן סהדי דאומר אמת דמה לי לשקר, א"כ נמצא שאין לו כח נאמנות, אלא שאילו היה טוען היה אנן סהדי, אבל כל זמן שלא טען הרי ליכא אנן סהדי כלל, דאפשר דמשום שלא היה רוצה לשקר לא טען ולא יטעון, ואמאי טענינן ליתמי בכה"ג, דהא ביתמי ליכא אנן סהדי ובלא אנן סהדי גם אביהם לא היה נאמן..."

למעשה קדמו כבר ה'נתיבות' בסימן קמו ס"ק כא שכתב: "...דהנה לכאורה אינו מן הסברא לטעון ללוקח והיורש טענה שהמוכר והמוריש א"י לזכות בהן רק מכח מיגו, דהא כשהמוכר טוען כן לא מהימן רק מכח מיגו והמיגו הוא ראייה והוכחה שאומר אמת, דאילו היה רוצה לשקר היה טוען טענה מעליותא, וא"כ היאך מצינו לטעון טענה זו להיורש וללוקח כיון דליכא טוען ואין לנו הוכחה שהוא אמת".

היינו, יסוד נאמנות מיגו הינו 'מה לי לשקר', שעניינו, בפשטות, שלטענה שטוען כעת אנו מצמידים ראייה של "מה לי לשקר", שבזכות אותה "תעודת יושר" הנלווית לטענה הגרועה אנו מקבלים אותה, אולם הלווה באמת אינו לפנינו כאן ולא טען "פרוע" וממילא אין כאן את אותה הראייה של "מה לי לשקר", וא"כ אף שאצל הלוקחות יש אמנם טענה אותה אנו מעבירים להם, אולם אין להם את ראיית ה"מה לי לשקר" שיוכלו להצמידה לטענה שהעברנו אליהם וא"כ מה שווה הטענה הגרועה כשעומדת לבדה.

מכוח שאלה זו הוכיח הקובץ-שיעורים את יסודו המפורסם שעניינו של 'מיגו' הוא ש"כח הנאמנות" שיש בטענה ההיא יש בטענה הזו (או בנוסח שונה של "כוח הטענה", שהכוח שיש לו לזכות בממון מכוח הטענה האחרת יש בטענה זו).

והנה לכאורה יש להשיב על דבריו

ראינו ש'טענינן' במובנו הראשון שהעלה תוספות הרא"ש, שפירושו לבנות אצל היתומים טענה, לא ניתן לעשות, כמו שפתח תוספות הרא"ש כי הם ספק ואינם יודעים את העובדות, אך העניין השני של 'טענינן' ניתן לעשות ולומר שכמו שהאבא **אולי** היה טוען לכן **נעביר** להם את טענתו, א"כ כך י"ל **אולי** האב היה טוען טענה שיש עליה מיגו ובכך היה מצרף ראייה לטענתו וא"כ נעביר להם אותה.

אלא, שאין לומר שנעביר להם את הראייה שאולי האב היה מביא בעצם טענת המיגו, מכיוון ש'טענינן' אינו מעביר ראיות אלא רק טענות, אולם עדיין יש להתווכח, כי מהי בדיוק אותה נאמנות של "מה לי לשקר"?

הוא טוען טענה שבעצם לא צריך להיות נאמן עליה אלא יש לו 'מה לי לשקר', בארנו לעיל בפשטות שכאילו מצמידים לטענתו הוכחה חיצונית על ישרותו, אך נראה שאין כאן הוכחה חיצונית על **הגברא** שגורמת לקבל טענה לא אמינה, אלא **הטענה עצמה** הופכת לאמינה מעצם זה שטען אותה כאשר היה יכול לטעון טענה אחרת, **ההוכחה טמונה בגוף הטענה**.

וא"כ לא קשה מה שהתקשו הנתיבות והקוב"ש, דאף שללקוחות עצמם אין את הראייה של "מה לי לשקר" אולם הרי ללווה יש, ואם הוא היה הבע"ד בדין הזה, הוא היה זוכה, כי אצלו הייתה זו טענה מעולה בעצמותה, ואת **אותה הטענה כפי שהיא אצלו** מעבירים להם.

מכיוון שראיית המיגו איננה חיצונית לטענה ונוספת עליה אלא נמצאת בטענה עצמה, הרי שאף אם נאמר שמיגו איננו כוח הטענה אלא ראייה ואנן סהדי, אולם אנו אומרים שמא האב היה **טוען** זאת, ואותה נעביר, לכן איננו חייבים לומר כקוב"ש שיש מיגו של 'כוח נאמנות', אלא באמת מיגו עניינו הוכחה של 'מה לי לשקר', אולם לא כמו שכנראה הבין הקוב"ש שהיא ראייה חיצונית וממילא איננה עוברת, אלא ראייה שבגוף הטענה.

א"כ, לתוספות היה פשוט שטענה שמבוססת על מיגו, ניתן לומר עליה 'טענינן' ולא הפריעה להם שאלת הקוב"ש ונתיה"מ.

איזו בעיה כן הפריעה לתוספות

אולם, כשמתבוננים בתוספות רואים שכן טרחו להוכיח שטוענים ליתומים טענת 'פרוע' דז"ל: "דאכתי נטעון להו פרוע הוא דהא שמואל סבירא ליה בהדיא... והיה נאמן לומר אביהן דפרוע הוא מיגו דאי בעי אמר מזוייף הוא, אע"ג דלדידהו לא טענינן מזוייף וליכא מיגו מ"מ כיון דלאביהן יש מיגו טענינן להו שפיר פרוע הוא דקיי"ל כמ"ד בסוף פרק המוכר את הבית (ע ע"ב) דנשבע וגובה מחצה גבי שטר כיס...".

היינו, רואים שמשוהו כן הפריע להם שבגללו חשבו, אולי, שלא נאמר 'טענינן' על 'פרוע' ולזה היו צריכים להוכיח מב"ב ושם מצאו שכן ניתן לומר. האם נראה כקוב"ש שיש הו"א שלא לומר 'טענינן' על טענה שמתקבלת מדין מיגו, ודלא כמו שרצינו לדחות?

לא! כשנדקדק בדבריהם נמצא שתוספות הדגישו דבר שונה ממה שהפריע לקובץ-שיעורים, תוספות הדגישו שלמרות שליתומים לא טוענים נאנסו כי זו טענה לא שכחא, בכ"ז טוענים להם 'החזרתי' ע"י מיגו דנאנסו, מכאן שלא הפריע לתוספות לומר שעל טענה שכל נאמנותה היא מכח מיגו ניתן לעשות 'טענינן', אלא הפריע להם דבר אחר והוא כיצד בלא שטוענים להם 'מזויף' טוענים 'פרוע'. מה הבעיה בזה?

איזו נאמנות נותן "מה לי לשקר"? את אותה הנאמנות שהייתה לו בטענה שאותה לא טען, מקבל כעת בטענה שטען ולא מעבר לה. הדבר מסתבר מאד בסברא ואף ניתן להביא ראיות לו.

לדוגמא: ה'קצות' בסימן פ ס"ק ג מביא שאם האמנו לו במיגו ולאחר זמן באו עדים והכחישו את הטענה שהיה יכול לטעון, הרי שהתבטל כל המיגו, ולכאורה קשה שהרי בשעתו כאשר טען עדיין לא באו עדים וא"כ הייתה אז הוכחה שטענתו אמינה וכיצד היא תתבטל?

בפשטות היה אפ"ל שהעובדה שבאו עדים לאחר זמן מעלה חשש שבשעה שטען ידע שישנם עדים ולכן טען את הטענה הפחות טובה, וא"כ באמת התברר היום שלא הייתה הוכחה שהוא דובר אמת וכך למד הב"י, אולם נראה שאף אם ההוכחה באמת לא בטלה למפרע ויש מיגו, אולם המיגו עצמו מוגבל בכוח הנאמנות שנותן, שהגדרתו היא שאת אותה הנאמנות שיש בטענה שיכל לטעון יקבל בטענה שטען, והרי כוח נאמנותה של הטענה שהיה יכול לטעון בטל ברגע שבאו עדים נגדה, ממילא בטלה נאמנות טענתו.

בב"ב דף ע אצל אבי היתומים יש מיגו של 'החזרתי' במיגו ד'נאנסו', והמיגו אומר שאותה נאמנות שיש ב'נאנסו' יש גם ב'החזרתי', והתקשו תוספות הרי ליתומים עצמם אין נאמנות של 'נאנסו' שהרי לא טוענים להם 'נאנסו' וכיצד ניתן לתת להם נאמנות על 'החזרתי' בלא שיש להם נאמנות על 'נאנסו', הבעיה איננה שאין להם את ההוכחה של ה'מה לי לשקר', ולכן לא נבנה אצלם מיגו, שהרי כמו שביארנו, די בכך שההוכחה קיימת אצל האב, אלא אפילו שנבנה אצלם מיגו, אולם מה הוא אומר? שכל עוד יש נאמנות של 'נאנסו' יש נאמנות על 'החזרתי' והרי להם אין נאמנות על 'נאנסו'.

מחלוקת הרמב"ן ותוספות

והנה המלחמות שם לב"ב, בדף לז מדפי הרי"ף, חולק על תוספות וכותב "לפי דעתי הדבר בהיפך שמכאן יש ראייה שטוענין להם טענת נאנסו, שאלמלא אין דיננו לטעון נאנסו אף טענת חזרה לא נטען להם, שהרי אין נאמנות טענה זו אלא מחמת טענת נאנסו וכיון שאין אנו יכולין לומר שנאנסו היאך נאמר החזירם לך... דמאחר שהיסוד הרוס היאך יתקיים הבניין".

דווקא מדברי הרמב"ן שחולק על תוספות וסובר שטוענים להם 'נאנסו', והצביע על הבעיה לומר כתוספות, ניתן ללמוד מה באמת הוקשה לתוספות. הרמב"ן לא שאל סתם איך עושים 'טענינן' הרי אין כאן מיגו כמו טענת הקובץ-שיעורים, אלא הבין שיש מיגו, אולם מהו אומר? שנאמנותם כנאמנות 'נאנסו', ובאותה המידה שיש להם את נאמנות 'נאנסו' יש להם גם את נאמנות 'החזרתי', וכיוון שבטלה הנאמנות של 'נאנסו' אצל היתומים בטל כל המיגו, לכן הסיק שכן טוענים להם 'נאנסו'.

אולם לתוספות, בסופו של דבר, אין זה מפריע וסברי שכן אומרים טענינן, מהי נקודת המחלוקת?

מה היסוד ב"טענינן"?

באופן טכני, הטענות שהיה יכול לטעון הלווה, אף שהלוקח לא יודע לטעון, טוענים עבורו. אולם ניתן להבין איך זה פועל בשני אופנים:

1. טענת הלוקח - אם הלווה היה בפנינו היה הד"ת בין המלווה לבין הלווה וכעת הלוקח

עומד במקום הלווה ויש ללוקח כעת יכולת לטעון את טענת הלווה שהיה טוען אילו היו באים לתבעו.

2. טענת הלווה - אם הלווה היה לפנינו כעת והיה בא לעזור ללוקח בטענתו, היה יכול, והיה טוען עבורו, כמו בב"מ דף יד "אזיל ראובן ומישתעי דינא בהדי הבע"ח", וכעת שלא הגיע, ביה"ד טוענים בשבילו.

תוספות ילמדו כאופן השני ש'טענינן' זו **טענת האב לבניו**, ולכן אף שאמנם לגביהם ה"יסוד הרוס", אולם אצל האב שיכול לטעון 'נאנסו' היסוד קיים, ולו יש מיגו, וסברו תוספות שמעבירים לבנים את **כל הבניין של האב**, למרות שאצלם אין יסוד.

ואילו הרמב"ן סבר כאופן הראשון שזו טענה **של הבנים**, ורק אם ניתן לבנות בניין על היסוד שנמצא אצלם יש מיגו, ואם א"א להעביר להם את היסוד א"א לבנות אצלם את הבניין. ומכיוון שזו טענה של הבנים שמועבר להם הכוח שיש לאב ולא עדיפים ממנו, הרי שכמו שלאביהם לא היה כוח טענה בטענה זו אלא ע"י מיגו כך להם ומזה הסיק שטענינן להם 'נאנסו' ומזה נובע הכוח לטעון להם 'החזרתו'.

עניין נוסף ב'טענינן' על מיגו

תוספות אומרים שלמרות שלא טוענים ליתומים 'מזויף' טוענים להם 'פרוע', מדויק בדבריהם שאם היינו טוענים להם 'מזויף' פשוט שהיינו טוענים להם 'פרוע' במיגו ד'מזויף', אף ללא המיגו של האב, אלא מחמת המיגו **בין שני הטענינן**.

ויל"ע, הכיצד? הרי אצל היתומים שאינם יודעים כלום האם זה פרוע או מזויף, אין שום 'מה לי לשקר' ואיך שייך מיגו על טענות של 'טענינן'?

גם מכאן מוכיח הקובץ-שיעורים הנ"ל שמיגו אינו בנוי על סברת 'מה לי לשקר' ואין לו בה צורך, שהרי פה איננה קיימת, אלא די בכך שיש כוח נאמנות של הטענה האחרת, וכאן הרי אם טוענים להם 'מזויף' יש להם את כוח הטענה שלו, הרי שאת אותו הכוח יש גם לטענת פרוע, ושייך לומר 'טענינן' על מיגו, כי גם אם לא טענו אך ב"ד טוענים עבורם ויש 'כוח טענה', אולם אם מיגו הינו רק הוכחה שהוא אומר אמת הרי שכאן בירור של מיגו לא שייך, דלא שייך לומר שע"י שאנו יכולים לטעון להם מזויף מתברר שמה שטענינן להם טענת פרעון זה אמת, לכאורה זו אכן ראייה גדולה להבנת הקובץ-שיעורים. אולם, לפי דברינו לעיל נראה לדחות גם את הראיה הזו. היה ניתן ללמוד אחרת בתוספות

ולומר שכוונתם איננה לבנות אצלם מיגו, דזה באמת לא שייך לעשות בטענות של 'טענינן', אם מיגו זה אנן סהדי (והאמת היא שאף אם מיגו זה כח הטענה כהבנת הקובץ-שיעורים, גם כן מחודש לעשות כזה מיגו כי באמת אין להם 'כוח טענה' של נאנסו אלא רק 'טענינן' של נאנסו) אלא כוונתם כנ"ל, שאם היינו טוענים להם מזויף הרי שפשוט היה לעשות אצלם 'טענינן' מכח המיגו של הלווה (ולא שלהם) ודו"ק.